

O‘RTA OSIYODA IJTIMOIIY VA GUMANITAR TADQIQOTLAR-Jurnali

1-son. 3-qism. Noyabr-2025

Rangtasvir mashg‘ulotlarida o‘quvchilarda estetik did va ijodiy tafakkurni shakllantirishning pedagogik shart-sharoitlari

Boboniyozova Roziya Mirsalim qizi

Navoiy davlat universiteti

“Tasviriy san’at va muhandislik grafikasi” kafedrası o‘qituvchisi

Annotatsiya: Mazkur maqolada umumiy o‘rta ta’lim maktablarida rangtasvir fanini o‘qitish jarayonida o‘quvchilarda estetik didni shakllantirish va ijodiy tafakkurni rivojlantirish masalalari yoritilgan. Rangtasvir darslarida badiiy idrok, estetik hissiyot va ijodiy yondashuvni rivojlantirish uchun zarur pedagogik shart-sharoitlar tahlil qilingan. Shuningdek, o‘qituvchining kasbiy mahorati, innovatsion ta’lim texnologiyalarini qo‘llash, amaliy mashg‘ulotlar samaradorligini oshirish yo‘llari asoslab berilgan.

Kalit so‘zlar: rangtasvir, estetik did, ijodiy tafakkur, badiiy idrok, innovatsion texnologiya, san’at ta’limi, kompozitsiya, o‘quv motivatsiyasi.

Bugungi kunda ta’lim tizimining asosiy maqsadlaridan biri o‘quvchilarni nafaqat nazariy bilimlar bilan qurollantirish, balki ularning ijodiy tafakkurini, estetik dunyoqarashini va mustaqil fikrlash qobiliyatini shakllantirishdan iboratdir. Ayniqsa, san’at ta’limi tizimida, xususan, rangtasvir fanini o‘qitish jarayonida bu jarayon o‘ta muhim ahamiyat kasb etadi. Rangtasvir mashg‘ulotlari o‘quvchilarda go‘zallikni his etish, atrof-muhitdagi narsa va hodisalarga badiiy nuqtai nazardan qarash, ranglar uyg‘unligi orqali hissiyotlarini ifoda etish qobiliyatini rivojlantiradi.

O‘quvchilarda estetik didni shakllantirish uchun ta’lim jarayoni nafaqat texnik ko‘nikmalarni egallashga, balki badiiy tafakkur va hissiy idrokni chuqurlashtirishga qaratilishi lozim. Shovdirov S. A. (2017–2025) tadqiqotlarida ta’kidlanganidek, san’at ta’limida innovatsion metodlarni qo‘llash o‘quvchilarning ijodiy faolligini oshiradi, ularni mustaqil fikrlashga va estetik qadriyatlarni chuqur anglashga yo‘naltiradi. Shu boisdan, rangtasvir mashg‘ulotlarini zamonaviy pedagogik yondashuv asosida tashkil etish o‘quvchilarning badiiy tafakkuri va ijodiy kompetensiyalarini rivojlantirishning muhim omilidir.

Rangtasvir mashg‘ulotlarida o‘quvchilarda estetik did va ijodiy tafakkurni shakllantirish o‘qituvchi faoliyatining eng muhim jihatlaridan biridir. Ushbu jarayon o‘quvchilarning badiiy idrokini, go‘zallikka nisbatan munosabatini va hissiy sezgirligini rivojlantirish bilan uzviy bog‘liq. Rang, shakl, yorug‘lik va soya orqali dunyoni his etish, badiiy ifoda vositalari yordamida o‘z kechinmalarini aks ettirish o‘quvchilarda nafaqat san’atga qiziqishni, balki estetik qarashlarni ham shakllantiradi.

O'RTA OSIYODA IJTIMOIIY VA GUMANITAR TADQIQOTLAR-Jurnali

1-son. 3-qism. Noyabr-2025

Ta'lim jarayonida estetik tarbiya o'quvchilarning ruhiy-axloqiy kamoloti bilan chambarchas bog'liqdir. O'quvchi badiiy obrazlarni yaratish jarayonida atrofdagi go'zallikni his etadi, uni tushunishga, qadrlashga o'rganadi. Shuning uchun rangtasvir mashg'ulotlari faqat rasm chizish emas, balki estetik tarbiya vositasi sifatida ham qaraladi. O'qituvchi bu jarayonda nafaqat texnik topshiriqlarni, balki estetik did va badiiy tafakkurni rivojlantiruvchi mashqlarni ham qo'llashi lozim.

O'quvchilarda ijodiy tafakkurni rivojlantirish uchun mashg'ulotlar turli bosqichlarda tashkil etiladi: kuzatish, tahlil qilish, tasavvur qilish, eskiz chizish, rang bilan ishlash va yakuniy kompozitsiyani yaratish. Har bir bosqich o'quvchini mustaqil fikrlashga, rang va shakl uyg'unligini izlashga undaydi. Bu jarayonda o'qituvchi o'quvchini tayyor shakl yoki nusxaga qarab ishlashdan ko'ra, o'z dunyoqarashini ifodalashga yo'naltiradi.

Estetik didni shakllantirishda o'qituvchining shaxsiy badiiy saviyasi, nutqi, xulqi va darsni tashkil etish uslubi hal qiluvchi ahamiyatga ega. O'quvchilar o'qituvchining san'atga bo'lgan munosabatidan ilhom oladilar, uning ijodiy yondashuvini o'zlashtiradilar. Shu sababli, har bir o'qituvchi darsda o'zini san'at namunasi sifatida tutishi, o'quvchilarni go'zallikni his etishga ilhomlantirishi kerak.

Rangtasvir mashg'ulotlarida o'quvchilarning individual qobiliyatlarini hisobga olish zarur. Har bir o'quvchining estetik idroki, badiiy tasavvuri va texnik malakasi turlicha bo'ladi. Shu boisdan, differensial yondashuv asosida topshiriqlarni tanlash, individual maslahatlar berish, mustaqil ijodiy ishlarni qo'llab-quvvatlash muhimdir. Bu o'quvchilarni o'ziga xoslikka, ijodiy izlanishga va o'z fikrini badiiy ifodalashga o'rgatadi.

Estetik tarbiya jarayonida milliy qadriyatlar, xalq amaliy san'ati, milliy ranglar uyg'unligi va madaniy meros elementlarini o'quv jarayoniga kiritish muhim ahamiyatga ega. Masalan, o'quvchilarga o'zbek miniatyura san'ati, naqsh bezaklari, milliy liboslar yoki me'moriy yodgorliklarni tasvirlash topshirilsa, bu ularning milliy o'zlikni anglash, badiiy tafakkurni milliy an'analar asosida shakllantirishga yordam beradi. Shu orqali o'quvchi san'atni nafaqat ko'rish, balki his etish va anglash darajasiga ko'tariladi.

Ijodiy tafakkurni rivojlantirishda interfaol metodlardan foydalanish muhimdir. "Ranglar orqali kayfiyatni ifodalash", "Hissiyotdan obrazga" yoki "Tabiatdagi uyg'unlik" kabi topshiriqlar o'quvchilarni rang va shakl orqali his-tuyg'ularini ifodalashga undaydi. Guruhli ishlar, san'at tahlili, loyiha asosida o'qitish kabi metodlar o'quvchilarda muloqot, hamkorlik va tanqidiy fikrlash ko'nikmalarini rivojlantiradi.

Zamonaviy texnologiyalar rangtasvir darslarini yanada samarali qilishga xizmat qiladi. Multimedia vositalari, raqamli tasvirlar, san'at muzeylarining virtual ko'rgazmalari, interaktiv dasturlar o'quvchilarga yangi badiiy tajriba beradi. Shovdirov

O'RTA OSIYODA IJTIMOIIY VA GUMANITAR TADQIQOTLAR-Jurnali

1-son. 3-qism. Noyabr-2025

S. A. (2024) tadqiqotlarida qayd etilganidek, raqamli texnologiyalar asosida tashkil etilgan mashg'ulotlar o'quvchilarning motivatsiyasini oshiradi, ularni badiiy tahlil va ijodiy ifodaga faol jalb etadi.

Rangtasvir fanini o'qitishda muhim jihatlardan biri — o'quvchilarda badiiy tahlil qilish malakasini rivojlantirishdir. Har bir dars yakunida o'quvchilar ishlari tahlil qilinib, ular o'zaro baholash, muhokama qilish, tanqid va taklif bildirish imkoniga ega bo'lishlari kerak. Bu ularni o'z ishini obyektiv ko'rishga, boshqalarning fikrini hurmat qilishga, o'z yutuq va kamchiliklarini tahlil qilishga o'rgatadi.

Rangtasvir mashg'ulotlarining samaradorligi o'quvchilarning darsdagi faolligi va o'qituvchining pedagogik mahorati bilan belgilanadi. O'qituvchi o'quvchilarda qiziqish uyg'otish, ularni ijodiy izlanishga ilhomlantirish, har bir ishdan badiiy go'zallikni topishga o'rgatish orqali ta'lim jarayonini jonlantiradi. Shu nuqtayi nazardan, Shovdirov S. A. (2023) tomonidan ilgari surilgan "flipped classroom" (ag'darilgan sinf) texnologiyasi ham o'z samarasini beradi. Ushbu yondashuvda o'quvchilar darsdan oldin mavzuni mustaqil o'rganib, dars jarayonida amaliy ijodiy ish bilan shug'ullanadilar. Bu ularning faolligini oshiradi va o'z fikrini badiiy ifoda etishga undaydi.

Estetik didni shakllantirishning yana bir muhim omili — o'quvchilarda tabiat go'zalligini idrok etish qobiliyatini rivojlantirishdir. Plener (ochiq havoda chizish) mashg'ulotlari, kuzatish asosida ishlash, fasllar o'zgarishini rang orqali ifodalash o'quvchilarning tabiatga bo'lgan mehrini kuchaytiradi. Ular ranglar uyg'unligini real hayotdan o'rganadilar, bu esa ularning rang sezgirligini oshiradi.

Ijodiy ta'lim jarayonida motivatsiya ham muhim o'rin tutadi. O'quvchilarning qiziqishini uyg'otish, ularning mehnatini e'tirof etish, ijodiy ko'rgazmalar tashkil etish o'quvchilarni o'z ustida ishlashga ruhlantiradi. O'qituvchi o'quvchilar ishlariga tanqidiy emas, balki rag'batlantiruvchi tarzda yondashishi zarur. Chunki ijobiy baholash o'quvchilarda ishonch va ijodiy jasoratni mustahkamlaydi.

Rangtasvir darslarida estetik did va ijodiy tafakkurni shakllantirish uzluksiz pedagogik jarayon bo'lib, unda nazariya va amaliyot uyg'unligi muhimdir. O'quvchi rang, shakl, kompozitsiya, yorug'lik kabi elementlarni o'rganar ekan, u badiiy fikrlash madaniyatini ham egallaydi. Bu esa uning nafaqat san'at, balki hayotdagi hodisalarga estetik yondashuvini shakllantiradi.

Umuman olganda, rangtasvir mashg'ulotlarini to'g'ri tashkil etish o'quvchilarda estetik tafakkurni rivojlantirish, ijodiy fikrlashni shakllantirish va san'at orqali hayotiy qadriyatlarni anglashga yordam beradi. O'qituvchi bu jarayonda o'quvchini yo'naltiruvchi, ilhomlantiruvchi va qo'llab-quvvatlovchi shaxs sifatida faol ishtirok etishi zarur. Ana shundagina rangtasvir darslari o'quvchilarning nafaqat badiiy mahoratini, balki shaxsiy kamolotini ham ta'minlaydi.

O'RTA OSIYODA IJTIMOIIY VA GUMANITAR TADQIQOTLAR-Jurnali

1-son. 3-qism. Noyabr-2025

Rangtasvir mashg'ulotlarida o'quvchilarda estetik did va ijodiy tafakkurni shakllantirish — san'at ta'limining eng muhim maqsadlaridan biridir. Ushbu jarayon o'quvchilarning shaxsiy rivojlanishi, badiiy idroki va go'zallikni his etish qobiliyatini chuqurlashtiradi. Rang, shakl, yorug'lik va kompozitsiya orqali o'quvchilar nafaqat tasviriy san'atni o'rganadilar, balki hayotga estetik nuqtai nazardan qarashni o'zlashtiradilar.

Estetik tarbiya samaradorligi o'qituvchining kasbiy mahorati, dars jarayoniga innovatsion metodlarni tatbiq etish, o'quvchilarning individual qobiliyatlarini hisobga olish hamda milliy va umuminsoniy qadriyatlarni uyg'unlashtirish darajasiga bog'liq. O'quvchilarni amaliy mashg'ulotlarda faol ishtirok etishga undash, ijodiy tanlovlar, plener darslari va loyiha asosidagi topshiriqlar ularning ijodiy salohiyatini ochishga xizmat qiladi.

Shu boisdan, rangtasvir ta'limi jarayonida zamonaviy pedagogik texnologiyalarni qo'llash, raqamli vositalardan foydalanish, badiiy tahlil va estetik fikrlashni shakllantiruvchi metodik yondashuvlarni yo'lga qo'yish zarur. Natijada, o'quvchilar san'atni nafaqat o'rganadilar, balki uni his etadilar, estetik qadriyatlarni o'z hayotiy qarashlariga singdiradilar.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Шавдиров С. А. Подготовка будущих учителей к исследовательской деятельности // Педагогическое образование и наука. – 2017. – № 2. – С. 109–110.
2. Shavdirov S. A. Selection Criteria of Training Methods in Design Fine Arts Lessons // Eastern European Scientific Journal. – 2017. – № 1. – P. 131–134.
3. Shovdirov S. Analyzing the Sources and Consequences of Atmospheric Pollution: A Case Study of the Navoi Region // E3S Web of Conferences. – 2024. – Vol. 587. – P. 02016.
4. Shavdirov S. Method of Organization of Classes in Higher Education Institutions Using Flipped Classroom Technology // AIP Conference Proceedings. – 2025. – Vol. 3268. – № 1. – P. 070035.
5. Шавдиров С. А. Ўқувчиларда тасвирий саводхонликка оид ўқув компетенцияларини шакллантиришнинг педагогик-психологик жиҳатлари // Современное образование (Узбекистан). – 2017. – № 6. – С. 15–21.
6. Shovdirov S. A. Tasviriy san'atni o'qitishda o'quvchilarning sohaga oid o'quv kompetensiyalarini shakllantirish omillari // Inter Education & Global Study. – 2024. – № 1. – P. 8–14.

**O'RTA OSIYODA IJTIMOIIY VA GUMANITAR
TADQIQOTLAR-Jurnali
1-son. 3-qism. Noyabr-2025**

7. Ibraimov X., Shovdirov S. Theoretical Principles of the Formation of Study Competencies Regarding Art Literacy in Students // Science and Innovation. – 2023. – Vol. 2. – № B10. – P. 192–198.

8. Baymetov B. B., Shovdirov S. A. Methods of Organizing Practical and Theoretical Classes for Students in the Process of Teaching Fine Arts // International Journal on Integrated Education. – 2023. – Vol. 4. – № 3. – P. 60–66.